

BARKA

FUNDACJA
POMOCY
WZAJEMNEJ

PROJEKT REGIONALNE **CENTRUM EKONOMII SPOŁECZNEJ**

ZAKŁADANIE I PROWADZENIE PRZEDSIĘBIORSTWA SPOŁECZNEGO

biuletyn

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Biuletyn współfinansowany ze Środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Autorzy: Piotr Szymański, Wojciech Zarzycki
Korekta: Piotr Szymański, Wojciech Zarzycki
Opracowanie graficzne i druk: Studio Positiv (www.positiv.com.pl)

Copyright by Fundacja Pomocy Wzajemnej „Barka”, Poznań 2010

Wszelkie prawa zastrzeżone.
Każda reprodukcja lub adaptacja całości lub części niniejszej publikacji,
niezależnie od zastosowanej techniki reprodukcji,
wymaga pisemnej zgody Autora i Wydawcy.

Wydawca:
Fundacja Pomocy Wzajemnej Barka
ul. Św. Wincentego 6/9
61-003 Poznań
Tel.: 61 872 02 86
Fax: 61 872 90 50
www.barka.org.pl

Spis treści:

I	Przedsiębiorstwo społeczne – wprowadzenie	str. 4
II	Idea przedsiębiorstwa społecznego w Polsce i na świecie	str. 5
III	Podstawy prawne funkcjonowania przedsiębiorstwa społecznego	str. 6
IV	Wybór formy prawnej dla przedsiębiorstwa społecznego	str. 9
V	Funkcjonowanie przedsiębiorstwa społecznego przy fundacjach i stowarzyszeniach	str. 11
VI	Funkcjonowanie przedsiębiorstwa społecznego przy spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością	str. 15
VII	Podstawowe informacje - prowadzenie przedsiębiorstwa społecznego	str. 17
VIII	Prowadzenie działalności statutowej i integracyjnej przedsiębiorstwa społecznego	str. 18

I Przedsiębiorstwo społeczne

– wprowadzenie

Przedsiębiorstwo społeczne, to podmiot działalności gospodarczej, który oprócz wypracowywania zysku, wyznacza sobie cele społeczne - wypracowane nadwyżki zysku inwestowane są w działania, realizujące wyznaczone cele społeczne. Oznacza to, że głównym celem przedsiębiorstwa społecznego nie jest maksymalizacja zysku na rzecz właścicieli przedsiębiorstwa, co stanowi praktyczną realizację idei ekonomii społecznej, gdzie narzędzia ekonomiczne wykorzystywane są do realizacji celów społecznych.

Główne cechy przedsiębiorstwa społecznego to:

- pierwszeństwo celów indywidualnych i społecznych przed zyskiem
- podejmowanie ryzyka ekonomicznego
- otwarte i dobrowolne członkostwo
- demokratyczna kontrola członków
- ograniczona dystrybucja zysków
- niezależność od władz publicznych
- zatrudnianie płatnego personelu

Pomimo to, że przedsiębiorstwa społeczne uznaje się za „ekonomiczne ramię” społeczeństwa obywatelskiego, to jednak ich działalność różni się zasadniczo od organizacji społecznych o charakterze charytatywnym (organizacje charytatywne nie podejmują ryzyka ekonomicznego, są w dużym stopniu zależne od władz publicznych). Przedsiębiorstwa społeczne różnią się także od przedsiębiorstw typowo biznesowych, w których najważniejsze jest wypracowanie zysku.

Pojęcie „przedsiębiorstwo społeczne” nie zostało jeszcze zdefiniowane w prawie polskim. Zarówno w Polsce jak i na świecie, istnieje wiele rodzajów podmiotów, realizujących ideę ekonomii społecznej, które przybierają różne formy organizacyjne:

kooperatywy, spółdzielnie, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, społeczne kasy oszczędnościowe i kredytowe.

W Polsce od 1990 r. podmioty, spełniające cechy przedsiębiorstw społecznych, najliczniej reprezentowane są przez stowarzyszenia i fundacje, prowadzące działalność gospodarczą i odpłatną, Centra Integracji Społecznej oraz spółdzielnie (w tym spółdzielnie socjalne).

Podjmując decyzję o stworzeniu przedsiębiorstwa społecznego należy wybrać formę prawną przedsiębiorstwa, określić cele społeczne, jakie będzie realizować lub wspierać przedsiębiorstwo społeczne oraz opracować biznes plan, który pozwoli na wypracowanie zysku.

II Idea przedsiębiorstwa społecznego w Polsce i na świecie

Pojęcie „przedsiębiorstwa społecznego” funkcjonuje w Polsce od niedawna, jednak podmioty, spełniające cechy przedsiębiorstw społecznych, funkcjonowały na ziemiach polskich już w XIX w. W zaborze pruskim powstały i intensywnie rozwijały się towarzystwa rolnicze, banki ludowe, spółki parcelacyjne oraz banki ziemskie. W/w podmioty nie stawiały sobie za główny cel maksymalizacji zysku, ale dbały o rozwój polskiej gospodarki, kultury i edukacji. Podmioty ekonomii społecznej, o podobnych celach, funkcjonowały na ziemiach polskich także pod zaborem austriackim i rosyjskim. Okres dwudziestolecia wojennego sprzyjał rozwijaniu się spółdzielni i innych ówczesnych przedsiębiorstw społecznych.

W okresie od 1945 – 1989 r. istniały spółdzielnie, kółka rolnicze i inne podmioty, które tylko pozornie, z nazwy, można zaliczyć do przedsiębiorstw społecznych. Np. spółdzielnie często nie miały cech takich jak dobrowolność członkostwa czy niezależność od władz publicznych, a scentralizowane zarządzanie gospodarką nie wpływało pozytywnie na inwestowanie zysków w społeczność lokalną. Po 1989 r. często postrzegano spółdzielnie jako twory niedemokratyczne, niepasujące do gospodarki rynkowej, związane z systemem socjalistycznym.

Od 1990 r. lawinowo zaczęły powstawać w Polsce fundacje i stowarzyszenia, odpowiadając na poważne problemy społeczne, które zaistniały wraz z transformacją ustrojową Polski. W wielu przypadkach impulsem do rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej był brak systemowego wsparcia dla organizacji pozarządowych ze strony administracji publicznej. Często organizacje podejmowały działania gospodarcze na granicy

opłacalności, wypracowując jednak minimalne środki dla realizacji celów społecznych lub dając pracę osobom wykluczonym społecznie. Działania, prowadzone w latach dziewięćdziesiątych ub. wieku, bazowały głównie na podstawie Ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz. U. 1984 nr 21, poz. 97) oraz Ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. 1989 nr 20, poz. 104). W oparciu o własne doświadczenia oraz rozwiązania prawne, stosowane w niektórych krajach europejskich (głównie Włochy i Finlandia), środowisko organizacji pozarządowych doprowadziło do powstania zbioru ustaw, które wprowadziły szereg rozwiązań, niezbędnych dla funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych:

- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o organizacjach pożytku publicznego i wolontariacie
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Obecnie w Polsce trwają prace nad określeniem w prawie polskim czym jest przedsiębiorstwo społeczne.

III Podstawy prawne funkcjonowania przedsiębiorstwa społecznego

Obecnie w prawie polskim nie ma jednej regulacji, nadającej status „przedsiębiorstwa społecznego”, istnieją jednak przepisy prawne, które pozwalają tworzyć podmioty, które mają cechy przedsiębiorstwa społecznego:

- 1. Spółdzielnie pracy** (podstawa prawna - Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze Dz.U.03.188.1848) – jednym z celów działalności spółdzielni jest integracja społeczna w skali danej społeczności tj. członków spółdzielni.
- 2. Spółdzielnie socjalne** (podstawa prawna - Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych Dz.U.06.94.651 oraz Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze Dz.U.03.188.1848) - w działalności zawiera wszystkie cechy przedsiębiorstwa społecznego.
- 3. Działalność gospodarcza, prowadzona przez fundacje i stowarzyszenia** (podstawa prawna - Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach Dz.U.91.46.203; Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach Dz.U.01.79.855; Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie Dz.U.03.96.873; Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym Dz.U.03.122.1143; Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej Dz.U.07.155.1095) - w działalności zawiera wszystkie cechy przedsiębiorstwa społecznego.
- 4. Kluby Integracji Społecznej** (podstawa prawna - Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach Dz.U.91.46.203; Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach Dz.U.
- 01.79.855; Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym Dz.U.03.122.1143; Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej Dz.U.07.155.1095) - w działalności zawiera wszystkie cechy przedsiębiorstwa społecznego.
- 5. Centrum Integracji Społecznej** (podstawa prawna - Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach Dz.U.91.46.203; Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach Dz.U.01.79.855; Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie Dz.U.03.96.873; Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym Dz.U.03.122.1143; - w działalności zawiera wszystkie cechy przedsiębiorstwa społecznego.
- 6. Zakłady Pracy Chronionej** (podstawa prawna - Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, Dz.U.08.14.92; Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej Dz.U.07.155.1095; - w działalności zawiera wszystkie cechy przedsiębiorstwa społecznego.
- 7. Zakłady Aktywności Zawodowej** (podstawa prawna - Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych Dz.U.08.14.92; Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach Dz.U.91.46.203; Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach Dz.U.01.79.855.

Obecnie trwają dyskusje i prace nad ostatecznym wypracowaniem regulacji prawnych, określających status przedsiębiorstwa społecznego.

W styczniu 2008 r. Hubert Izdebski oraz Jerzy Hausner przedstawili założenia projektu ustawy o przedsiębiorczości społecznej. Autorzy wskazali, że chociaż działalność gospodarcza na rzecz realizacji celów społecznych jest częściowo określona w Ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, to w praktyce napotyka trudności. Zaproponowali stworzenie ustawy, która wyraźnie wskazywałaby podmioty gospodarcze, realizujące cele społeczne. Proponowana nowa ustawa byłaby uzupełnieniem Ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie. Nowa regulacja prawna, dająca możliwości sektorowi biznesowemu i pozarządowemu, przy udziale środków publicznych, tworzyłaby ramę dla partnerstwa społeczno – publiczno - prywatnego. Przewiduje się, że nowa ustawa będzie uzupełnieniem podstawowych aktów prawnych, regulujących obecne działanie podmiotów, mających cechę przedsiębiorstwa społecznego - Ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. Nr 94, poz. 651), jak również przepisów, dotyczących prowadzenia odpłatnej działalności pożytku publicznego i działalności gospodarczej przez organizacje społeczne, przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, a także przepisów o zatrudnieniu socjalnym. Zakłada się, że założenie przedsiębiorstwa społecznego wymagałoby zawarcia aktu notarialnego, w którym wskazany zostałby cel przedsiębiorstwa społecznego, obszary jego działania oraz składniki majątkowe, przeznaczone na jego działalność. Podstawą działalności przedsiębiorstwa byłby jego statut. Pracownicy przedsiębiorstwa społecznego, wywodzący się z grup wykluczonych społecznie, powinni stanowić więcej niż połowę pracowników przedsiębiorstwa – bez względu na podstawę zatrudnienia. Zgodnie z filozofią ekonomii społecz-

nej, zarządzanie miałyby się odbywać na bazie partnerstwa i partycypacji oraz demokratycznej kontroli ze strony interesariuszy. Przewiduje się, że dochód przedsiębiorstwa społecznego lokowany byłby na cele społeczne, na podstawie uchwały interesariuszy. Proponuje się aby przedsiębiorstwo społeczne posiadało następujące przywileje:

- 1) Zwolnienie od podatku dochodowego od osób prawnych,
- 2) Ulgi w składkach na ubezpieczenie społeczne, zatrudnionych w nim osób,
- 3) Prawo uzyskiwania, na zasadach i w trybie określonych w przepisach odrębnych, 1% podatku dochodowego, przekazanego przez podatnika podatku dochodowego od osób prawnych albo podatku dochodowego od osób fizycznych, będących przedsiębiorcami,
- 4) Przedsiębiorstwa społeczne mogłyby korzystać ze wsparcia tworzonych w tym celu funduszy,
- 5) Przedsiębiorstwo społeczne mogłoby korzystać z pracy wolontariuszy ale przy ograniczeniu mówiącym, że w ciągu roku kalendarzowego nie może przewyższać połowy wynagrodzeń pracowników.

Ważne jest to, że aby podmiot mógł korzystać z przywilejów, musiałby otrzymać status przedsiębiorstwa społecznego na podstawie decyzji marszałka województwa. Marszałek województwa prowadziłby wykaz podmiotów, posiadających status przedsiębiorstwa społecznego. Podmioty, posiadające status przedsiębiorstwa społecznego i jednocześnie wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego, miałyby w tym rejestrze stosowną wzmiankę.

Niezależnie w jakim kształcie i kiedy zostanie uchwalona ustawa, konstytuująca przedsiębiorstwo społeczne, należy być pewnym, że będzie zawierać podstawowe cechy, określające przedsiębiorstwo społeczne:

- wytwarzanie produktów lub usług, wiążące się z ryzykiem gospodarczym i ekonomicznym

- weryfikacja efektów tej działalności,
- ukierunkowanie działalności na integrację społeczną w skali społeczności lokalnej,
 - zarządzanie, osadzone na partnerstwie i partycypacji,
 - demokratyczna kontrola ze strony interesariuszy,
 - regułę, że wytworzona nadwyżka i zakumulowany kapitał nie są przywłaszczane indywidualnie, lecz służą wypełnieniu określonej misji społecznej.

Podjmując decyzję o utworzeniu podmiotu gospodarczego, mającego cechy przedsiębiorstwa społecznego i planując, że taka inicjatywa mogłaby w przyszłości uzyskać status przedsiębiorstwa społecznego - w rozumieniu nowych przepisów prawa - należałoby uwzględnić w/w cechy już dziś.

IV Wybór formy prawnej dla przedsiębiorstwa społecznego

W Polsce działalność gospodarcza funkcjonuje w różnych formach prawnych. Najogólniejszy podział mówi, że działalność gospodarczą może prowadzić osoba fizyczna, spółki osób fizycznych, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne, nieposiadające osobowości prawnej.

W przypadku prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby fizyczne rozróżniamy - zgodnie z przepisami o prowadzeniu działalności gospodarczej i kodeksem handlowym - następujące formy:

1. Osoba fizyczna, prowadząca działalność gospodarczą – wpis do ewidencji działalności gospodarczej,
2. Spółki osób fizycznych – spółki osobowe – spółka jawna, spółka partnerska, spółka komandytowa, (Kodeks spółek handlowych),
3. Spółka komandytowo-akcyjna – spółka osób fizycznych z osobą prawną.

Prowadzenie działalności przez osoby prawne:

1. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
2. Spółka akcyjna,

Obie formy prawne - spółka z ograniczoną odpowiedzialnością i spółka akcyjna uregulowane są przez kodeks spółek handlowych,

3. Spółdzielnie osób fizycznych lub spółdzielnie osób prawnych, w tym spółdzielnie socjalne,
4. Stowarzyszenia, w tym stowarzyszenia osób fizycznych lub osób prawnych,
5. Fundacje, których założycielami i fundatorami są osoby fizyczne lub osoby prawne,
6. Jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, dotyczy to - jednostek budżetowych, zakładów budżetowych, gospodarstw pomocniczych, środków specjalnych, utworzonych na podstawie ustawy o finansach pub-

licznych a organizowane przez administrację państwową lub samorządową.

Ponieważ w Polsce brak jest uregulowań prawnych dotyczących przedsiębiorstwa społecznego, można posiłkować się definicją Parlamentu Europejskiego z dnia 19 lutego 2009 r., który przyjął rezolucję w sprawie gospodarki społecznej i określił jej podstawowe cechy:

- poszanowanie wspólnych wartości, udział partnerów społecznych, pierwszeństwo celów społecznych przed zyskiem,
- ochronę i stosowanie zasady solidarności oraz odpowiedzialności,
- połączenie interesów członków/ użytkowników z interesem ogółu,
- demokratyczna kontrola, prowadzona przez członków,
- dobrowolne i otwarte członkostwo,
- samorządność i niezależność od władz publicznych,
- przeznaczenie większej części nadwyżki do realizacji celów trwałego rozwoju w interesie członków i w zgodzie z interesem ogółu.

Przyjmując rezolucję Parlamentu Europejskiego jako wytyczną w zakresie zasad, jakie powinny występować w relacjach między pracownikiem a kapitałem i zarządzaniem oraz celami, na jaki przeznaczony jest wypracowany zysk, można przeanalizować poszczególne formy prawne prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce i dopasować je do potrzeb przedsiębiorczości społecznej. Z tego powodu, osobę fizyczną, która prowadzi działalność gospodarczą, nawet jeżeli zatrudnia osoby bezrobotne czy niepełnosprawne, do przedsiębiorstwa społecznego zakwalifikować nie można. Głównym powodem jest brak wpływu

pracowników na zarządzanie przedsiębiorstwem oraz brak wpływu na sposób podziału zysku, bowiem w opisanej sytuacji o sposobie zarządzania przedsiębiorstwem i podziałem zysku decyduje tylko właściciel.

Podobnie jest w przypadku spółek osobowych. W spółce jawnej czy w spółce partnerskiej, podział zysku jest indywidualny. Z tego powodu trudno jest realizować cele społeczne. To samo dotyczy spółki komandytowej czy spółki komandytowo - akcyjnej. W przypadku spółek, działających jako osoby prawne, występują dwie formy: spółka z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółka akcyjna. Spółki kapitałowe nie mogą być uważane za przedsiębiorstwo społeczne. Zarządzanie spółkami jak i podział zysku jest zależny od posiadanego kapitału. Niemniej istnieje pewna organizacja spółki kapitałowej, pozwalająca na utworzenie przedsiębiorstwa społecznego. Występuje to w takim przypadku gdy jedynym właścicielem (udziałowcem) jest stowarzyszenie, fundacja lub spółdzielnia socjalna, która realizuje określone cele społeczne, a pracujące w niej osoby mają wpływ na sposób w jaki przeznaczony jest wypracowany zysk oraz mają wpływ na zarządzanie przedsiębiorstwem.

Najłatwiej jest powołać przedsiębiorstwo społeczne na podstawie Ustawy o spółdzielniach, w tym - w szczególności - spółdzielniach socjalnych. Spółdzielnia socjalna jest najlepszym przykładem przedsiębiorczości społecznej i zawiera wszystkie elementy przedsiębiorstwa społecznego.

Przedsiębiorstwo społeczne może być prowadzone w następujących formach prawnych:

- **Spółdzielnia,**
- **Spółdzielnia socjalna,**
- **Działalność gospodarcza, prowadzona przez fundację lub stowarzyszenie,**
- **Działalność gospodarcza gminy (podstawa**

prawna - Ustawa z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej Dz.U.97.9.43.) - w działalności zawiera się definicja przedsiębiorstwa społecznego,

- **Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółka akcyjna** (w przypadku gdy jedynym udziałowcem jest partner lub partnerzy społeczni oraz istnieje odpowiedni zapis umowy spółki lub statutu, dotyczący realizacji celów społecznych i podziału zysku).

V Funkcjonowanie przedsiębiorstw społecznych przy fundacjach i stowarzyszeniach

W Polsce od 1990 r. wiele nowopowstałych stowarzyszeń i fundacji podjęło próby uruchomienia działalności gospodarczej.

Ich działalność regulują następujące akty prawne:

- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach, Dz.U.91.46.203;
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, Dz.U.01.79.855;
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U.03.96.873;
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, Dz.U.03.122.1143;
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz.U.07.155.1095.

W przypadku stowarzyszeń, prowadzona działalność często posiada cechy przedsiębiorstwa społecznego.

Stowarzyszenie może prowadzić przedsiębiorstwo społeczne:

W ramach samego stowarzyszenia. W momencie zgłoszenia takiej działalności w Sądzie Rejestrowym na odpowiednich formularzach. Działalność gospodarcza stowarzyszenia musi być wydzielona pod względem finansowym i oddzielnie prowadzona od działalności statutowej. Taka działalność prowadzona jest na podstawie przepisów Ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach, Dz.U.01.79.855 oraz Ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz.U.07.155.1095.

W innym przypadku stowarzyszenie może tylko prowadzić działalność statutową odpłatną i nie odpłatną nie jest to jednak działalność gospodarcza jest to wyrażone w przepisach art. 2 Ustawy o stowarzyszeniach. Zgodnie z w/w ustawą, dzia-

łalność gospodarcza rozumiana jest jako: „Działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły”. Zgodnie z przepisami Ustawy o stowarzyszeniach i Ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą w każdym dopuszczalnym przez prawo zakresie musi być to jednak zgodne z zapisami statutu.

Działalność gospodarcza stowarzyszenia jest w pełni działalnością przedsiębiorstwa społecznego, gdyż zgodnie z przepisami art. 34 Ustawy o stowarzyszeniach, dochód z działalności gospodarczej stowarzyszenia służy realizacji celów statutowych i nie może być przeznaczony do podziału między jego członków. Statut stowarzyszenia musi przewidywać możliwość prowadzenia działalności gospodarczej przez stowarzyszenie oraz zakres i przedmiot działalności gospodarczej. Przedmiot działalności określa się na podstawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD).

Obowiązkowym jest zgłoszenie przez stowarzyszenie faktu rozpoczęcia działalności gospodarczej do Krajowego Rejestru Sądowego w celu dokonania wpisu stowarzyszenia do rejestru przedsiębiorców. Zgłoszenia dokonuje się na formularzu KRS-WM. Obecnie zgłoszenie faktu rozpoczęcia działalności gospodarczej podlega opłacie.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, dochód z działalności gospodarczej stowarzyszenia służy realizacji celów statutowych i nie jest przeznaczony do podziału między członków.

Zgodnie z zasadą, aby nie pozostawać w sprzecz-

ności z celem niezarobkowym, prowadzenie działalności gospodarczej służyć ma realizacji celu statutowego, a prowadzona działalność ma tylko wspierać zasadniczy trzon działań stowarzyszenia i pozostawać w odpowiedniej proporcji do realizacji celu podstawowego.

Stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą pośrednio w formie przedsiębiorstwa społecznego jako:

- a) **Zakład Aktywności Zawodowej** (podstawa prawna - Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, Dz.U.08.14.92; Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach, Dz.U.01.79.855).
- b) **Centrum Integracji Społecznej** (podstawa prawna - Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, Dz.U.03.122.1143; Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, Dz.U.01.79.855).

Celem CIS jest reintegracja zawodowa i społeczna uczestników centrum poprzez kształcenie umiejętności, pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiągnięcie pozycji społecznych, dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu, nabywanie umiejętności zawodowych, przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższenie kwalifikacji zawodowych, naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb samodzielnym staraniem, szczególnie dzięki możliwości osiągnięcia stałych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą, uczenie się umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

CIS może zostać utworzony przez organizację pozarządową, działającą w formie jednostki wyodrębnionej organizacyjnie i finansowo w sposób, zapewniający należyłą identyfikację

pod względem organizacyjnym i finansowym i w stopniu umożliwiającym określenie przychodów, kosztów i wyników z uwzględnieniem przepisów o rachunkowości.

CIS może, w ramach reintegracji zawodowej, prowadzić działalność wytwórczą, handlową lub usługową oraz działalność wytwórczą w rolnictwie z wyłączeniem działalności, polegającej na wytwarzaniu i handlu wyrobami przemysłu paliwowego, tytoniowego, spirytusowego, winiarskiego, piwowarskiego, a także pozostałych wyrobów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 0,5% oraz wyrobów z metali szlachetnych albo z udziałem tych metali. Jednakże działalność gospodarcza CIS, zgodnie z regulacją ustawową, nie stanowi działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów o działalności gospodarczej, tj. nie podlega przepisom Ustawy o swobodzie działalności gospodarczej.

- c) **Klub Integracji Społecznej** (podstawa prawna - Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, Dz.U.03.122.1143 oraz Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, Dz.U.01.79.855;22).

Klub Integracji Społecznej może tworzyć między innymi organizacja pozarządowa, prowadząca reintegrację zawodową i społeczną dla osób, które podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić podstawowych potrzeb życiowych, co powoduje, że znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.

- d) **Działalność pożytku publicznego**
Działalność pożytku publicznego reguluje Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o dzia-

łałości pożytku publicznego i o wolontaria-
cie (Dz.U.03.96.873.), dzieląc działalność
gospodarczą na działalność statutową
odpłatną i działalność statutową
nieodpłatną. Zgodnie z zapisem ustawy, obok
opisanej powyżej działalności gospodarczej,
stowarzyszenia i fundacje mogą prowadzić
tzw. działalność odpłatną i działalność nie-
odpłatną (mówi o tym Dział II - „Działalność
pożytku publicznego”, Rozdz. 1 „Dzia-
łalność odpłatna i nieodpłatna pożytku pu-
blicznego” w/w ustawie). W art. 7 czytamy:
„Działalnością nieodpłatną pożytku publicz-
nego jest świadczenie na podstawie sto-
sunku prawnego usług, za które organizacja
pozarządowa oraz podmioty, wymienione
w art. 3 ust. 3, prowadzące tę działalność
nie pobierają wynagrodzenia”. Natomiast
w art. 8 czytamy: „1. Działalnością odpłat-
ną pożytku publicznego jest działalność
w zakresie wykonywania zadań należących
do sfery zadań publicznych w ramach realiza-
cji przez organizację pozarządową oraz pod-
mioty wymienione w art. 3 ust. 3 celów sta-
tutowych, za którą pobiera wynagrodzenie.
Działalnością odpłatną pożytku publicznego
jest również sprzedaż towarów lub usług
wytworzonych lub świadczonych przez oso-
by bezpośrednio korzystające z działalności
pożytku publicznego, w szczególności
w zakresie rehabilitacji oraz przystosowania
do pracy zawodowej osób niepełno-
sprawnych, a także sprzedaż przed-
miotów darowizny na cele prowadze-
nia działalności pożytku publicznego.
Dochód z działalności odpłatnej organi-
zacji mającej status organizacji pożytku
publicznego służy wyłącznie realizacji zadań
należących do sfery zadań publicznych lub
celów statutowych stowarzyszenia.

Niezmiernie ważne jest, aby wpisując w statucie
działania, dzięki którym będziemy realizować cele

statutowe, podzielić je na te, które realizować
będziemy jako działalność odpłatną i te, które
realizować będziemy, prowadząc działalność
nieodpłatną.

W przypadku fundacji (analogicznie jak w stowa-
rzyszeniach) również występują dwie formy pro-
wadzenia działalności gospodarczej, tj.:

- 1) **bezpośrednio** - fundacja może prowadzić dzia-
łalność gospodarczą w rozmiarze służącym re-
alizacji jej celów. Prawo do prowadzenia dzia-
łalności gospodarczej wynika z przepisów art.
5 ust 1 pkt. 5 Ustawy o fundacjach. Jedynymi
kryteriami, wyznaczającymi prawne granice pro-
wadzenia działalności gospodarczej są:
 - a) zamiar prowadzenia działalności gospodar-
czej, który musi być określony w statucie,
 - b) działalność gospodarcza musi być realizowa-
na wyłącznie w rozmiarach, służących celom
fundacji,
 - c) wartość środków majątkowych, przeznacz-
onych na działalność gospodarczą, nie może
być mniejsza niż 1000 zł.

Podobnie jak w przypadku stowarzyszenia, pro-
wadzenie działalności gospodarczej podlega
regulacji w odrębnych przepisach, tj. Ustawy z dnia
2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospo-
darczej, Dz.U.07.155.1095.

Zgodnie z przepisami Ustawy o fundacjach i Usta-
wy o swobodzie działalności gospodarczej, fun-
dacja może prowadzić działalność gospodarczą
w każdym, dopuszczalnym przez prawo, zakresie.
Statut fundacji powinien przewidywać możliwość
prowadzenia działalności gospodarczej przez
fundację, określać zakres i przedmiot działalności
gospodarczej fundacji. Przedmiot działalności
określa się na podstawie Polskiej Klasyfikacji
Działalności (PKD). Obowiązkowym jest zgłosze-
nie przez fundację faktu rozpoczęcia działalności
gospodarczej do Krajowego Rejestru Sądowego
w celu dokonania wpisu fundacji do rejestru przed-

siębiorców. Zgłoszenia dokonuje się na formularzu KRS-WM. Obecnie zgłoszenie faktu rozpoczęcia działalności gospodarczej podlega opłacie.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, dochód z działalności gospodarczej fundacji służy realizacji celów statutowych.

2) **pośrednio** - analogicznie jak w przypadku stowarzyszeń może prowadzić:

- Zakład Aktywizacji Zawodowej (ZAZ)
- Centrum Integracji Społecznej (CIS)
- Klub Integracji Społecznej (KIS)

VI Funkcjonowanie przedsiębiorstwa społecznego przy spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością.

1. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółka akcyjna.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością może zostać utworzona w każdym celu prawnie dopuszczalnym, chyba że ustawa stanowi inaczej. Cel dozwolony przez prawo to cel, który nie jest przez prawo zakazany, jak również cel, który nie zmierza do obejścia przepisów prawa. Biorąc pod uwagę cechy przedsiębiorstwa społecznego należy wskazać, iż cel społeczny spółki powinien być nadrzędnym wobec przedmiotu jej działalności, stanowiącego niejako konkretyzację tego celu i wskazującego, jakie działania spółka zamierza podejmować, by cel został zrealizowany.

W przepisach wskazuje się na trzy rodzaje celów, dla których może zostać utworzona spółka z o.o., a mianowicie:

- cele zarobkowe,
- inne cele gospodarcze, czyli cele gospodarcze niemające charakteru zarobkowego,
- cele niegospodarcze.

Przepisy prawa dopuszczają możliwość prowadzenia działalności w formie spółki z o.o., która będzie posiadać cele społeczne, wyodrębnione od działalności gospodarczej od przedmiotu działalności (sensu stricto działalności gospodarczej). Można przyjąć, iż spółka z o.o., może mieć cele podobne do celów realizowanych przez organizację pozarządową tj. stowarzyszenie lub fundację. Dotyczy to głównie celów na jakie przeznaczony jest wypracowany zysk.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, zgod-

nie z obowiązującymi przepisami, może ubiegać się o status organizacji pożytku publicznego. Wynika to z przepisów art. 3 ust 2 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U.03.96.873. Inną, nierozstrzygniętą kwestią jest to, czy taki status otrzyma. W Polsce nie ma jeszcze w tym względzie precedensu - żadna spółka takiego statusu jeszcze nie otrzymała.

Spółka z o.o. jest osobą prawną. Ze względu na występowanie wspólników zaliczana jest do korporacji czyli struktur, w ramach których występują członkowie (wspólnicy). Wspólnicy, będący stronami tych stosunków, stanowią podstawowy element ustroju spółki. O korporacyjnym charakterze spółki świadczy również to, że wspólnicy wyposażają spółkę w majątek (określona, niezbędna do założenia spółki wysokość kapitału to 5 000 zł), a wnosząc wkłady, decydują o treści umowy spółki, która stanowi podstawę organizacji i funkcjonowania spółki. Wspólnicy kształtują jej działalność, wpływają na funkcjonowanie spółki oraz decydują o jej istnieniu. Wszyscy wchodzi w skład organu spółki - zgromadzenia wspólników. Należy do niego podejmowanie uchwał w najważniejszych, tzw. konstytucyjnych dla spółki sprawach.

Spółki z o.o. mogą być tworzone przez jedną lub więcej osób. Kodeks spółek handlowych nie określa przy tym, kto może być wspólnikiem takiej spółki. Należy przyjąć, że wspólnikiem może być każdy podmiot prawa, wyposażony w zdolność prawną. Wspólnikami mogą być osoby fizyczne, osoby prawne oraz

jednostki organizacyjne, nie będące osobami prawnymi.

Spośród osób prawnych współnikami spółki z o.o. mogą być jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwa państwowe, spółki akcyjne, spółki z o.o., fundacje, stowarzyszenia. Stowarzyszenie zwykłe, takie, które nie posiada osobowości prawnej ani podmiotowości prawnej, nie może być współnikiem spółki z o.o. Wspólnikami spółki z o.o. mogą być również osoby nie posiadające obywatelstwa polskiego. Mogą to być osoby fizyczne, mające miejsce zamieszkania za granicą, osoby prawne z siedzibą za granicą i jednostki organizacyjne, nie będące osobami prawnymi, posiadające zdolność prawną.

Analizując powyższe można w przypadku spółki z o.o. skonstruować w taki sposób statut oraz układ kapitałowo – udziałowy, aby były spełnione wszystkie warunki przedsiębiorstwa społecznego. Należy tu zastosować podobne rozwiązanie jak w przypadku jednoosobowych spółek Skarbu Państwa lub samorządowych. Spółka z o.o. może spełniać wymogi przedsiębiorstwa społecznego w przypadku gdy jedynym udziałowcem jest stowarzyszenie lub fundacja, a zapisy statutu spółki określają jej cele społeczne.

VII Podstawowe informacje - prowadzenie przedsiębiorstwa społecznego

Chcąc powołać przedsiębiorstwo społeczne musimy pamiętać, że jest to związane ze spełnieniem niezbędnych wymogów, wynikających z odrębnych przepisów prawnych. Przedsiębiorstwo społeczne może działać tylko w formie osoby prawnej, stąd niezależnie od tego na podstawie jakich przepisów je powołujemy, czy ustawy o stowarzyszeniach, fundacjach, spółdzielniach w tym spółdzielniach socjalnych czy spółkach kapitałowych, rejestrujemy je na podstawie ustawy o Krajowym Rejestrze Sadowym.

Etapy tworzenia przedsiębiorstwa społecznego:

- a. Podstawowym elementem w tworzeniu przedsiębiorstwa społecznego jest określenie celów społecznych oraz zdefiniowanie ich w formie statutu - w przypadku stowarzyszenia, fundacji lub spółdzielni) lub umowy - w przypadku spółek kapitałowych. Jest to element niesformalizowany i każdorazowo ustalany indywidualnie,
- b. Powołanie najważniejszych organów przedsiębiorstwa społecznego takich jak:
 - walne zgromadzenie członków w przypadku stowarzyszenia lub spółdzielni
 - walne zgromadzenie udziałowców w przypadku spółek kapitałowych
 - zgromadzenie fundatorów lub fundatora w przypadku fundacji.

Zarząd jest organem wykonawczym, odpowiedzialnym za bieżącą działalność, występującym w każdej formie prawnej przedsiębiorstwa społecznego.

- Radę nadzorczą tylko w przypadku spółek kapitałowych i spółdzielni w tym spółdzielni socjalnych. Organ ten nie występuje w stowarzyszeniach;
- Komisję Rewizyjną.

- c. Zgłoszenie przedsiębiorstwa społecznego do Krajowego Rejestru Sądowego w zależności od formy prawnej na odpowiednich drukach i niezbędnych załącznikach;
- d. Zgłoszenie po zarejestrowaniu przedsiębiorstwa społecznego do GUS w celu nadania numeru statystycznego REGON. Istnieje możliwość zgłoszenia spółki do GUS przed formalnym zarejestrowaniem w KRS, gdyż po sporządzeniu umowy spółki – powstaje podmiot spółka w organizacji. Spółka już na tym etapie ma możliwość uczestniczenia w obrocie gospodarczym.
- e. Zgłoszenie do Urzędu Skarbowego właściwego ze względu na siedzibę przedsiębiorstwa społecznego w celu nadania numeru NIP.
- f. Uzyskanie konta bankowego. Niezbędny jest KRS, statut, Regon i numer identyfikacji podatkowej NIP.

VIII Prowadzenie działalności statutowej i integracyjnej przedsiębiorstw społecznych.

Jedną z podstawowych cech przedsiębiorstwa społecznego jest wyznaczenie przez przedsiębiorstwo celów społecznych. Cele te mają pierwszeństwo przed maksymalizacją zysku i są wpisane w działalność statutową przedsiębiorstwa społecznego. Bardzo często działalność ta, to działania integracyjne członków przedsiębiorstwa ze społecznością lokalną.

Określając cele społeczne przedsiębiorstwa społecznego należy posilkować się ustawą o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz U 2003 nr 96 poz 873) w art. 4, określa 24 pola pożytku publicznego:

- 1) pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób;
- 1a) zapewnienia zorganizowanej opieki byłym żołnierzom zawodowym, którzy uzyskali uprawnienie do emerytury wojskowej lub wojskowej renty inwalidzkiej, inwalidom wojennym i wojskowym oraz kombatanantom;
- 2) działalności charytatywnej;
- 3) podtrzymywania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
- 4) działalności na rzecz mniejszości narodowych;
- 5) ochrony i promocji zdrowia;
- 6) działania na rzecz osób niepełnosprawnych;
- 7) promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy;
- 8) upowszechniania i ochrony praw kobiet oraz działalność na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn;
- 9) działalności wspomagającej rozwój gospodar-

- czy, w tym rozwój przedsiębiorczości;
- 10) działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych;
 - 11) nauki, edukacji, oświaty i wychowania;
 - 12) krajoznawstwa oraz wypoczynku dzieci i młodzieży;
 - 13) kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji;
 - 14) upowszechniania kultury fizycznej i sportu;
 - 15) ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego;
 - 16) porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz przeciwdziałania patologiom społecznym;
 - 17) upowszechniania wiedzy i umiejętności na rzecz obronności państwa;
 - 18) upowszechniania i ochrony wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działań wspomagających rozwój demokracji;
 - 19) ratownictwa i ochrony ludności;
 - 20) pomocy ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą;
 - 21) upowszechniania i ochrony praw konsumentów;
 - 22) działań na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami;
 - 23) promocji i organizacji wolontariatu;
 - 24) działalności wspomagającej technicznie, szkoleniowo, informacyjnie lub finansowo organizacje pozarządowe.

Do celów wymienionych w ustawie należy dopisać działania na rzecz społeczności lotnej w, której umieszczone jest przedsiębiorstwo społeczne uwzględniając jego rozwój i integrację.

W przypadku spółdzielni socjalnych, Ustawa określa jaką działalność prowadzą spółdzielnie w sferze realizacji działań społecznych; społecz-

nej reintegracji jej członków, przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu.

Spółdzielnia socjalna może prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalności społecznie użytecznej w sferze zadań publicznych, określonych w Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.” W art. 10.1 Ustawy o spółdzielniach socjalnych ustawodawca zobowiązuje spółdzielców, aby nadwyżkę bilansową przeznaczyć w wysokości nie mniejszej niż 40% na społeczną i zawodową reintegrację członków spółdzielni.

Zarówno stowarzyszenia jak i fundacje, będące przedsiębiorstwami społecznymi, a także spółdzielnie socjalne i inne podmioty ekonomii społecznej, wybierając cele społeczne, które chcą realizować nie mogą nie docenić roli społeczności lokalnej w której istnieją. Przedsiębiorstwa społeczne działają na zasadach wspólnotowych, gdzie nadrzędną wartością jest solidaryzm społeczny. Ważne jest, aby członkowie przedsiębiorstwa społecznego nie tylko skupiali się na rozwiązywaniu problemów własnych i swoich rodzin, a nawet problemów większej grupy społecznej. Konieczne jest otwarcie się na całą społeczność lokalną, w jakiej przedsiębiorstwo społeczne funkcjonuje. Daje to przedsiębiorcom społecznym nie tylko nowe perspektywy rozwoju ekonomicznego, ale także - zdefiniowanie i próba rozwiązania wspólnych problemów - nadaje im miano aktywnych obywateli i naturalnych liderów społecznych w danej społeczności lokalnej. Tworzenie wspólnych koalicji i partnerstw lokalnych, często mających charakter spontaniczny i niesformalizowany, pozwala na wyjście z kręgu jednej grupy społecznej. Jak słusznie zauważyła s. Małgorzata Chmielewska, propagatorka ekonomii społecznej

„Ubodzy nie zrobią interesu współpracując tylko z ubogimi”. Trudno mówić o prawdziwej integracji społecznej, gdy osoby wykluczone społecznie pozostają cały czas w swojej grupie społecznej, w enklawach ubóstwa, nawet jeżeli są one wspierane programami pomocowymi. Podjęcie współpracy sąsiedzkiej z różnymi instytucjami oraz miejscowym biznesem, daje realną szansę na rozwiązanie problemów społeczności lokalnej, a przedsiębiorcom społecznym pozwala na wejście na rynek wzajemnej wymiany dóbr i usług. Przystają oni być biernymi klientami systemu pomocy społecznej, a stają się aktywnymi twórcami i liderami środowisk lokalnych.

BARKA

FUNDACJA
POMOCY
WZAJEMNEJ